

Zorg voor Betere Regio een krachtige leeromgeving.

Een Good Practice beschrijving van een krachtige
leeromgeving voor hbo-studenten

Lectoraat Innoveren in de Ouderenzorg

Annelies Harps-Timmerman

Carolien Smits

Colofon

Projectleiders:

Carolien Smits

Annelies Harps

(overige) leden Kerngroep:

Jan Jukema

Betty Freriks

Wim Kromdijk

Levien Rademaker

Annemiek Stoopendaal

Roelf van der Veen

Ad Kamper

Projectondersteuning

Martine Hilgenkamp

Financiering

ZonMw, Programma Zorg voor Beter: Academie

Christelijke Hogeschool Windesheim

Begeleidend onderzoek

IBMG, Erasmus Universiteit

Lectoraat Innoveren in de Ouderenzorg

Uitgave Christelijke Hogeschool Windesheim, Zwolle, februari 2012.

Inhoud

Achtergrond.....	4
Doelstelling.....	5
Een krachtige leeromgeving.....	5
Aanpak.....	6
Praktisch overzicht Zorg voor Betere Regio	8
Deelnemende organisaties.....	8
Doelgroep	8
Ontwikkeling Zorg voor betere Regio.....	8
Sinds wanneer in de praktijk	8
Resultaten tot nu toe	9
Financiering	11
Randvoorwaarden voor implementatie	11
Succesfactoren	11
Belemmerende factoren	12
Contact lectoraat Innoveren in de Ouderenzorg, Hogeschool Windesheim	12
Literatuur.....	12
Website	12

Achtergrond

Doorbraakprojecten en het programma Zorg voor Beter hebben de zorg de afgelopen jaren in honderden organisaties op een hoger plan gebracht. Verantwoordelijk hiervoor waren het Ministerie van VWS, het CBO, Trimbos-instituut, en, als landelijke trekker, Vilans. Onderzoek heeft de effecten van deze verbetertrajecten goed weten aan te tonen.

Deze verbetertrajecten zijn succesvol, maar vaak niet voor lange tijd. Wanneer het verbetertraject na een jaar is afgerond gaan de organisaties vaak weer over op de orde van de dag. Dat gebeurt niet omdat de medewerkers hun zorg niet willen verbeteren, maar omdat de borging binnen het verbetertraject blijkbaar niet goed genoeg is. Het verbeterprogramma Zorg voor betere Regio is gericht op het borgen van verbeteringen in de zorg voor ouderen.

Daarnaast beoogt het verbeterprogramma Zorg voor betere Regio het ontwikkelen van HBO leerwerkplaatsen in de ouderenzorg en kennisontwikkeling en – circulatie binnen onderzoek en opleidingen. In Zorg voor betere Regio hebben de student, de docent en de zorgpraktijk een belangrijke rol. Door een intensieve samenwerking gedurende 18 maanden ontstaat een *krachtige leeromgeving* voor alle partijen.

De “Good Practice Zorg voor Betere Regio” is onderdeel van het verbeterprogramma Zorg voor Betere Regio. Dit zorgverbeterprogramma kwam tot stand uit een samenwerking tussen hogeschool Windesheim; Stichting Regionaal Zorgnetwerk Zwolle en omgeving; Vilans, kennisinstituut voor de langdurende zorg; Isala Klinieken. De ontwikkeling werd mogelijk gemaakt door financiële ondersteuning van ZonMw en Windesheim. Tien verbeterteams in de regio Zwolle werkten in een ontwikkelproject aan hun verbeterplannen volgens het nieuwe verbeterprogramma. De ervaringen in deze pilot zijn geëvalueerd door iBMG (Erasmus Universiteit) en het lectoraat Innoveren in de Ouderenzorg (Windesheim).

Alle materialen behorend bij Zorg voor Betere Regio zijn te verkrijgen via de website van het Lectoraat Innoveren in de Ouderenzorg en via ZorgvoorBeter.nl en het Kennisplein Zorg voor Beter.

Doelstelling

1. Het bieden van een krachtige leeromgeving voor professionals, studenten en docenten.
 - a. Aansluiten op de lokale behoeften
 - b. De deskundigheid van de professionals rond het gekozen verbeterthema en zorginnovatie vergroten.
 - c. Multidisciplinaire samenwerking tussen zorgorganisaties, docenten en studenten versterken tot een regionaal kennisnetwerk.
 - d. Kenniscirculatie ontwikkelen rond het gekozen verbeterthema via praktijk, onderzoek naar onderwijs.

Een krachtige leeromgeving

Een krachtige leeromgeving wordt in dit project gedefinieerd volgens de opvattingen van Könings (Könings e.a., 2005). Zij beschrijft de kenmerken waar een krachtige leeromgeving aan moet voldoen.

1. Een probleemgerichte leeromgeving.
2. Een complexe en realistische leeromgeving met uitdagende leerdoelen.
3. Een leeromgeving die een actief en constructief leerproces bij studenten ontlokt.

De context van een krachtige leeromgeving bij Zorg voor Betere Regio is het verbeteren van de dagelijkse zorg in bestaande zorgpraktijken vanuit verschillende disciplines.

Aanpak

Het landelijk format “Zorg voor Beter”, dat door Vilans in verschillende varianten is geïmplementeerd, vormt het uitgangspunt van Zorg voor Beter Regio. Basiselementen van Zorg voor Beter zijn:

- Een vaste werkmethode voor de verbeterteams met bijeenkomsten van de verbeterteams, PDCA-cyclus en drie metingen van het gekozen verbeterthema.
- Inzet van verbeterteams in deelnemende zorgorganisaties. Deze teams bestaan uit een verbeterteamleider, een vast lid van het managementteam, een vaste kwaliteitsfunctionaris/P&O medewerker, uitvoerende zorgverleners en cliëntvertegenwoordiger.
- Landelijke bijeenkomsten waarin de verbeterteams informatie ontvangen en ervaringen uitwisselen
- Gebruik website [www. Zorgvoorbeter.nl](http://www.Zorgvoorbeter.nl)

Aan dit landelijk format “Zorg voor Beter” zijn nieuwe elementen toegevoegd.

- Docentcoaches en hbo-studenten verbonden aan verbeterteams in de praktijk;
- Een verlengd verbetertraject (18 maanden in plaats van 12 maanden);
- Een regionaal netwerk van verbeterteams in plaats van een landelijk netwerk;
- De innovatiestrategie Practice Development (McCormack, 2004)

Gedurende 18 maanden gaan verbeterteams van verschillende instellingen aan de slag met het gekozen verbeterthema. Daarbij implementeren en borgen zij diverse interventies. Aan elk verbeterteam worden 2 studenten gekoppeld. Zij ondersteunen de verbeterteams en de verbeterteamleider met de volgende activiteiten:

- het opstellen van het verbeterplan;
- de voorbereiding, uitvoering, analyse en rapportage van metingen rond het verbeterthema;
- de interne en externe communicatie over de voortgang van het verbeterprogramma;
- de inbedding van de innovaties in de zorgpraktijk en het management van de organisatie;
- de borging van de innovaties.

Docentcoaches ondersteunen gedurende het hele traject de verschillende studenten, de verbeterteamleiders en de verbeterteamleden. De docentcoaches ondersteunen de verbeterteamleider bij het zetten van de verschillende verbeterstappen (plan, do check en act) en de inzet door de verbeterteamleider van Practice Development elementen. De docentcoaches begeleiden de studenten in het combineren van doelstellingen vanuit de opleiding en verbeterwerkzaamheden. Tenslotte faciliteren de docentcoaches verschillende partijen bij mogelijke kwesties die de uitvoer van het verbetertraject belemmeren. Bijvoorbeeld: een student die stopt met de opleiding; een verbeterteam dat zegt geen tijd te hebben voor het verbeterprogramma.

Een stuurgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de hogeschool en de deelnemende zorgorganisaties zorgt voor alle overkoepelende activiteiten en kennis rond het verbeterprogramma.

Namelijk:

- Trainingsdagen Practice Development
- 3 plenaire bijeenkomsten waarbij alle deelnemers van het verbeterprogramma ervaringen en kennis uitwisselen.
- Inhoudelijke experts gericht op het gekozen verbeterthema.
- Experts Practice Development

De verbeterteams zetten een kennisnetwerk van de deelnemende organisaties en de hogeschool op. Dit kennisnetwerk komt 4 x per jaar bij elkaar om nieuwe ontwikkelingen op het gebied van het gekozen verbeterthema door te spreken en terug te koppelen naar de eigen organisatie.

Praktisch overzicht Zorg voor Betere Regio

Deelnemende organisaties

- Zorgorganisaties
- Hogeschool, opleidingen Gezondheid en Welzijn
- Aan deze hogeschool verbonden lectoraat op het gebied van zorg
- Hogeschool Windesheim: Lectoraat Innoveren in de Ouderenzorg (advies)
- Vilans (advies)

Doelgroep

Zorgorganisaties, MBO- en HBOprofessionals Zorg en Welzijn, HBO-docenten, HBO-studenten Zorg en Welzijn

Ontwikkeling Zorg voor betere Regio

Het programma “Zorg voor Betere Regio” is ontwikkeld door het Lectoraat Innoveren in de Ouderenzorg, de opleiding Verpleegkunde, de Stichting Zorgnetwerk Zwolle en omgeving, Isala Klinieken, Stichting landelijk kennisnetwerk valpreventie voor senioren, Vilans.

De Good Practice is een afgeleide van de Handleiding “Zorg voor Betere Regio” (Smits, Harps-Timmerman, Jukema, 2012). In deze handleiding is stap voor stap beschreven op welke wijze zorg voor betere Regio geïmplementeerd kan worden. De handleiding is te vinden op de website van Hogeschool Windesheim (www.windesheim.nl)

Sinds wanneer in de praktijk

Het ZonMw- gefinancierde ontwikkelproject is gestart in september 2009 en afgerond in oktober 2011. Door een positieve evaluatie van het project als een krachtige leeromgeving voor de HBO-student Zorg en Welzijn krijgt het ontwikkelproject voortgang in een minor Innoveren en Leiding geven: Gezondheid en Welzijn (hogeschool Windesheim). Hiermee wordt het programma Zorg voor Betere Regio geborgd in de onderwijspraktijk.

Resultaten tot nu toe

Algemeen

Het ontwikkelproject maakte duidelijk hoe lastig maar ook hoe belangrijk het is kennis over te dragen vanuit onderzoek naar zorgpraktijk en onderwijs én van zorgpraktijk naar onderwijs en onderzoek. Verschillende opvattingen over kennis overbrengen en wat kennis is spelen mee bij het tot stand brengen van deze kenniscirculatie. Daarnaast zijn onderwijs en de zorgpraktijk twee verschillende werelden, die moeilijk bij elkaar te brengen zijn. Dit is niet onmogelijk. Het verbeterprogramma Zorg voor betere Regio zorgde voor een langdurige verbinding tussen de zorgpraktijk, het onderwijs en de studenten. Hierdoor ontwikkelde zich een krachtige leeromgeving voor alle betrokkenen.

De resultaten worden hieronder vanuit de kenmerken van een krachtige leeromgeving uitgewerkt.

Resultaten probleemgerichte leeromgeving.

Studenten hebben geleerd hoe een verbeterteam in de zorgpraktijk functioneert. Ze hebben geleerd om een verbeterthema op een systematische wijze te benaderen, zodat effectieve en efficiënte interventies konden worden geïmplementeerd. Deze systematische wijze hield in dat studenten verschillende metingen (nulmeting, SWOT-analyse,) moesten uitvoeren gericht op het gekozen verbeterthema, dat ze literatuuronderzoek en onderzoek in de praktijk moesten uitvoeren om de juiste interventies voor de zorgpraktijk te kiezen. Tenslotte hebben studenten ervaren dat communicatie met alle disciplines rondom verbeteringen van een verbeterthema van belang zijn om de interventies niet alleen te implementeren maar ook te borgen in de dagelijkse praktijk.

De docentcoaches hebben ervaren dat het ondersteunen van verschillende groepen een uitdaging is. Het ene moment is de docentcoach een facilitator voor een verbeterteamleider en richt de docentcoach zich op het verbetertraject en de vragen van deze persoon. Het andere moment begeleidt de docentcoach een student die wil stoppen met het ontwikkelproject, omdat zij niet ziet hoe de doelen van het ontwikkelproject kunnen samenvallen met de doelen die de opleiding eist.

De zorgpraktijk heeft ervaren dat ondersteuning van een student en een docentcoach niet betekent dat de eindverantwoordelijkheid ook bij deze personen ligt. Eigenaarschap van een verbetertraject ligt altijd bij de zorgpraktijk. Tijd besteden aan een verbetertraject, het systematisch aanpakken van een verbeterthema en het betrekken van cliënten en medewerkers die met de dagelijkse zorg belast zijn bleken voor het verbeterteam uitdagingen te zijn.

Een complexe en realistische leeromgeving met uitdagende leerdoelen.

De leeromgeving was een “echte” situatie met alle complexe uitdagingen die in de dagelijkse zorgpraktijk voorkomen. Studenten gaven aan dat het ontwikkelproject Zorg voor Betere Regio een uitdaging was, omdat ze wisten dat de uitkomsten van hun handelen en leren daadwerkelijk in de zorgpraktijk werden geïmplementeerd.

Docentcoaches hadden moeite met prioriteit geven aan het ontwikkelproject. Het les geven, toetsen en onderwijsontwikkelingen zijn de kernactiviteiten van een docent. Het faciliteren van verschillende partijen tijdens een verbetertraject kent een eigen dynamiek. Calamiteiten bij het niet functioneren van een verbeterteam of een student, het bezoeken van een zorgorganisatie, vragen van de docentcoach een flexibele houding.

De zorgpraktijk leerde dat om ook daadwerkelijk de interventies gericht op het verbeterthema te implementeren en borgen. Andere interessante projecten die zich tijdens het ontwikkelproject aandienden werden alweer opgepakt, waardoor het ontwikkelproject stil kwam te liggen. De docentcoach en de studenten wisten vervolgens de aandacht van zorgmedewerkers weer te vestigen op het ontwikkelproject, waardoor uiteindelijk interventies ook daadwerkelijk werden geborgd.

Een leeromgeving die een actief en constructief leerproces ontlokt.

Het samen brengen van studenten, docentcoaches en de zorgpraktijk zorgde voor een actief en constructief leerproces. De verschillende invalshoeken en inbreng van een ieder gaf discussie, zorgde voor extra onderbouwde argumenten om interventies wel of niet te implementeren en gaf zicht op de complexiteit van het verbeteren van zorgpraktijken.

Gedurende het verbetertraject ontdekte de zorgpraktijk dat de volgende interventies bijdragen aan een succesvol valpreventieprogramma:

- Registreren van valincidenten, gevolgd door verbeteracties;
- Uitvoeren van periodieke, multifactoriële risico-inventarisatie;
- Inzetten van adequate valpreventieve maatregelen;
- Aangaan van multidisciplinaire samenwerking;
- Betrekken van cliënt, mantelzorger of familie helpt het aantal valincidenten te verminderen.

Financiering

Het ontwikkelproject is gefinancierd vanuit ZonMw, met co-financiering van Windesheim.

Randvoorwaarden voor implementatie

- Samenwerking tussen verschillende organisaties
- Enthousiaste verbeterteamleiders met
 - een HBO werk/denkniveau
 - ervaring als projectleider
 - een visie die overeenstemt met die van het management
 - een discipline aansluitend bij de werkvloer
 - een werkplek dichtbij de werkvloer
- Een multidisciplinair verbeterteam met actieve leden van de werkvloer en (vertegenwoordigers van) de cliënten
- Enthousiaste en gemotiveerde verbeterteamleden
- Commitment met het project door management van de deelnemende organisaties
- Enthousiaste studenten met
 - een innovatie- en onderzoeksattitude
 - affiniteit voor ouderen en gehandicapten
 - goede communicatieve vaardigheden.
- Enthousiaste docentcoaches (Master-niveau) met
 - een innovatieve- en onderzoeksattitude
 - affiniteit met het gekozen verbeterthema
 - goede communicatievaardigheden.
- Training voor betrokkenen rondom Practice Development en de doorbraakmethode.
- Experts (advies) op het gebied van Practice Development
- Experts (advies) op het inhoudelijke gebied van het verbeterthema

Succesfactoren

- Door alle partijen ervaren urgentie van het te verbeteren probleem
- Samenwerking tussen lectoraat en opleidingen
- Samenwerking tussen opleidingen en praktijkorganisaties

Belemmerende factoren

- een verbeterthema dat niet aansluit bij de medewerkers van de werkvloer,
- eigenaarschap dat bij één van de partijen gelegd wordt
- Management van de zorgorganisatie dat de verbeteringen en de verbeterteams niet consistent ondersteunt.

Contact

Lectoraat Innoveren in de Ouderenzorg, Hogeschool Windesheim:

Annelies Harps-Timmerman; ae.harps-timmerman@windesheim.nl

Carolien Smits; chm.smits@windesheim.nl

Literatuur

Könings, K.D., S. Brand-Gruwel en J.G.van Merriënboer (2005). Towards more powerful learning environments through combining the perspectives of designers, teachers and students. *British Journal of Educational Psychology*, 75, 645-660.

Mc.Cormack, B, K. Manley en Rob Garbett (2004). *Practice Development in Nursing*, Blackwell Publishing, Oxford.

Smits, C.H.M., A.E. Harps-Timmerman en J.S. Jukema (2012) *Zorg voor Betere Regio*. Een regionaal ZorgvoorBeterprogramma, Handleiding voor HBO's en hun regionale zorgpartners, Windesheim, Zwolle.

Website

www.windesheim.nl

<http://www.windesheim.nl/onderzoek/onderzoeksthemas/gezondheid-en-welzijn/innoveren-in-de-ouderenzorg/>

